

Раздел 1:

Управление и предприемачество в КТИ

Тема 1.1.

Разбиране за КТИ. Междусекторно сътрудничество.

Автор(и):

**Проф. Елида Месарош Лайко
Проф. Оливера Грачанин**

Институция(и):

**Университет на Нови Сад,
Сърбия**

Съфинансиран от програма
„Еразъм+“
на Европейския съюз

Този материал е част от учебното съдържание на програма „Управление и предприемачество в културните и творческите индустрии“ за студенти от бакалавърска и магистърска степен по изкуства и хуманитарни науки, съдържаща общо 10 теми. Той е разработен в рамките на проект „FENICE: Насърчаване на предприемачеството и иновациите в културните и творческите индустрии чрез интердисциплинарно обучение“, който е подкрепен от програма „Еразъм +“ по ключова дейност Стратегически партньорства във висшето образование“.

Учебното съдържание накратко:

Програма ФЕНИС

Раздел 1: Мениджмънт и предприемачество в КТИ

Тема 1.1. Разбиране на КТИ. Междусекторно сътрудничество.

Тема 1.2. Креативност и иновации. Отговорност и етично поведение

Тема 1.3. Културни политики и институции. Интелектуална собственост

Тема 1.4. Предприемаческо мислене и процес

Раздел 2: Предприемаческа практика – Моделиране на предприятие в КТИ

Тема 2.1: Проектиране на бизнес за КТИ: изготвяне на бизнес план и представяне на бизнес идеи

Тема 2.2: Продукт или услуга от икономическа гледна точка. Икономическа стойност. Продукт и услуга в областта на изкуствата. Културна стойност.

Тема 2.3: Пазар, конкуренция, потребление и брандиране в КТИ

Тема 2.4: Бизнес модели, системи, партньорства

Тема 2.5: Управление на екипа и на промените в КТИ

Тема 2.6: Финансиране. Възможности и рискове

Повече информация можете да намерите на уеб страница: <http://www.fenice-project.eu>

Декларация за авторско право:

Тази разработка е лицензирана под международния лиценз Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License. Вие сте свободни да:

- споделяте - копирате и разпространявате материала на всякакъв носител или формат
- адаптирате - смесвате, трансформирате и надграждате материала

при следните условия:

- Признание - трябва да дадете подходящо признание на приноса, да предоставите връзка към лиценза и да посочите дали са направени промени. Можете да направите това по всякакъв разумен начин, но не и по такъв, който да предполага, че лицензодателят одобрява вас или вашата употреба.
- Некомерсиалност - Не можете да използвате материала с комерсиална цел.
- Сходно Споделяне - Ако добавяте, трансформирате или надграждате материала, трябва да го разпространявате при същите лицензи като оригинала.

1 Общ преглед на темата

Темата представя същността на културните и творчески индустрии (КТИ) и техните особености като бързо развиваща се област на икономическа дейност, която насърчава икономическия растеж, създаването на работни места и приходите от износ, като същевременно насърчава социалното приобщаване, културното многообразие и човешкото развитие, особено на местно и регионално ниво. Обръща се внимание на тълкуването на КТИ като интердисциплинарни сектори с висок потенциал за усвояване на знания, които също процъфтяват от местните ресурси и културното наследство.

2 Съдържание на темата

Културните и творческите индустрии (КТИ) са признати за интелигентни, устойчиви и приобщаващи двигатели на растежа в Европа. Те допринасят за икономическия растеж, но също така насърчават социалното сближаване, подхранват иновациите и създават работни места на местно и регионално ниво въпреки предизвикателствата, пред които са изправени европейските икономики след ограничаването на публични бюджети след кризата. Те генерират не-технологични иновации, чрез които ефективно свързват приоритетите на социалното и икономическото развитие. Налице е разграничение между културните и творческите индустрии, което следва да се вземе предвид: културните индустрии са регионално определени, процъфтяват с местни ресурси и носят стойност на общностите чрез създаване на работни места на регионално и местно ниво, докато творческите индустрии се отнасят към глобалната икономика.

Източник: Tomczak, Paulina & Stachowiak, Krzysztof. (2015). Location Patterns and Location Factors in Cultural and Creative Industries. *Quaestiones Geographicae*. 34. 7-27. 10.1515/quageo-2015-0011.

През предходните четири десетилетия КТИ претърпяха изключително развитие, превръщайки се в едни от най-динамичните сектори с огромни възможности за по-нататъшен растеж както по отношение на съдържанието, така и на размера им.

Дефинициите на културните и творческите индустрии са различни. Тук ще се съсредоточим основно върху тези, които се прилагат в европейски контекст – тези на ЮНЕСКО, Европейския съюз и някои европейски страни с най-прозрачни политики в КТИ.

Дефиницията на творческите индустрии от Министерството на културата, медиите и спорта на Обединеното кралство е: „Тези индустрии, които водят началото си от индивидуалната креативност, умения и талант и които имат потенциал за създаване на блага и работни места чрез генериране и използване на интелектуална собственост“.

Европейският съюз счита за КТИ всички индустрии (групи от субекти - предприятия и бизнеси), които принадлежат към секторите на културата и творчеството (КТС). Освен това, КТС се определят като всички сектори, чиито дейности се основават на културни ценности или други художествени индивидуални или колективни творчески изяви (Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета за създаване на програма „Творческа Европа“ (2021-2027 г.)). На най-високо политическо ниво се признава, че КТИ в частност и КТС като цяло имат много висока икономическа стойност, освен укрепването на идеята за европейска идентичност, ценности и споделено наследство, тъй като те изискват знания и таланти, генерират иновации и висок растеж, и предоставят ниша за предприемачество и самостоятелна заетост, особено за младите хора.

Когато говорим за КТИ в Европа, трябва да вземем предвид, че културните и творческите сектори в Европа представляват 4,4% от БВП на ЕС, те създават 12 милиона работни места на пълен работен ден и 509 милиарда евро добавена стойност към БВП („Impulse paper on the role of cultural and creative sectors in innovating European industry“. Достъпен онлайн: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cd264783-3977-11e9-8d04-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-119795248>)

Какво прави КТИ толкова жизнени и динамични отрасли на икономиката? Преди всичко интердисциплинарността е тази, която позволява на КТИ да бъдат самостоятелни, но също така да се прикрепят към всеки друг развиващ се сектор, и чрез насърчаване на другите сектори да осигуряват собственото си развитие.

ЮНЕСКО определя културните и творчески индустрии (КТИ) като „сектори на организирана дейност, чиято основна цел е производството или възпроизвеждането, популяризирането, разпространението и/или комерсиализацията на стоки, услуги и дейности от културен, артистичен или свързан с наследството характер“. (ЮНЕСКО, 2015 г.). Това определение включва не само крайните продукти на човешкото творчество, но и цялата верига от подпомагащи дейности, които са необходими за създаването, производството и разпространението на творчески продукти, като занаяти, производство на храни, печатарство, или радио/телевизионно излъчване.

КТИ се проявяват в различни форми:

Творчески Индустрii			
Наследство	Изкуства	Медии	Функционални творения
Традиционни културни прояви художествени занаяти фестивали празненства	Визуални изкуства рисуване скулптура антики фотография и т. н.	Издателска дейност и печатни медии книги вестници преса и други публикации	Дизайн интериорен графичен мода бижутерия играчки
Културни обекти исторически паметници музеи библиотеки архиви и т.н.	Сценични изкуства музика на живо театър танц опера куклен театър цирк и т.н.	Аудио-визуални филми телевизия радио излъчване	Креативни услуги архитектура реклама творческа научноизследователска и развойна дейност културни услуги дигитални услуги и т.н.
		Нови медии дигитално съдържание софтуер видео игри анимации и т.н.	

Източник: Northern Future Forum: <https://www.nff2015.is/themes/creative-industries-growth-engine-for-the-future/>

КТИ имат основна роля в четвъртата индустриална революция и Интернет на нещата, които са резултат от цифровата трансформация на съвременното общество (известна като Индустрия 4.0). Това значение е още по-важно в контекста на икономиката на преживяванията, в която стоките и услугите се оценяват въз основа на преживяванията, които създават за клиентите (Pine and Gillmor, 1998). Веригата за създаване на стойност в КТИ определя до голяма степен устойчивостта на резултатите от човешката творческа дейност и превръщането им в продаваеми продукти, чието потребление зависи особено много от участието и интерпретацията на клиентите (т.е. от създадените преживявания).

Сложността на КТИ прави дефинирането им предизвикателство, особено когато се отнася до предоставянето на определение за типични процеси в индустрията, типични екипи или типични изходни цели. Задълбоченото разбиране на съответния бранш на творческите индустрии е от изключителна важност, за да може лицето, което иска да се развива в него да съумее да развие успешно и бизнес страната на начинанието.

КТИ предоставят платформи, в които артисти реализират своите творчески идеи, често в комбинация с други творци, за да създадат културен продукт или услуга, която има добавена стойност за потребителя/ клиента. Това означава, че творческата продукция трябва да бъде придружена от бизнес смисъл, интеграция с други сектори (напр. гостоприемство), добра организация и адекватна работа в мрежа.

Верига на стойността на творческите индустрии:

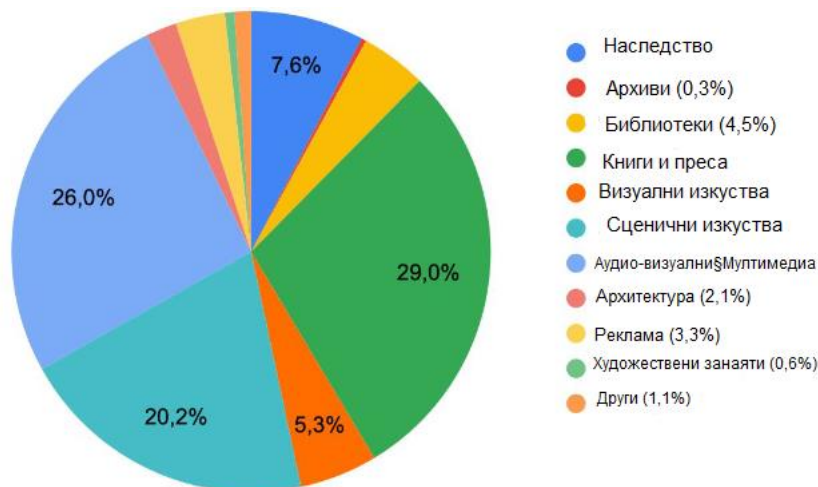
кога и как се придава ценност

Основни проблеми: липса на **бизнес разбираня**, **лоша интеграция** с други икономически сектори (туризъм), липса на **подходящо обучение и менторска подкрепа** специално за мениджъри в областта на изкуството и културата, администратори и персонал зает с програмиране, **лоша организация**, липса на **групиране** и неадекватна работа в мрежа (**нетуъркинг**)

Източник: Value chain analysis used in Gauteng 's Cultural Industry Development Framework, SA, 2005

Брой организации, свързани с КТИ по видове сектори на КТИ

Източник: Анализ „SACCI“ на Европейския регистър за прозрачност за 2019 г.: <https://ec.europa.eu/transparencyregister>, проверен на 22.11.2019 г.

Усилията за изграждане на интелигентна икономика в Европа са насочени към подобряване на конкурентоспособността при запазване на модела на социална пазарна икономика и ефективно използване на ресурсите. Основната част от усилията за насърчаване на иновациите са насочени към използване на съществуващия потенциал за нововъведения в ЕС. Първо, това е огромен вътрешен пазар, но също и висококвалифицирани изследователи, предприемачи и компании, и уникални предимства по отношение на ценности, традиции и разнообразие.

Индустриите се диверсифицират и развиват успоредно с новите предизвикателства, за да отговорят на все по-фрагментирани нужди и желания на съвременния човек за индивидуални форми на общуване, релаксация и отдих, съпричастност с природата, за потребление на културни ценности и наследство, изследване на нови култури и територии и т.н. Организациите с различни компетенции все повече разчитат на услугите и сътрудничеството с творчески компании, за да надградят своите продукти и услуги и да придобият нов подход към своите клиенти и партньори. Оттук и взаимосвързаността на КТИ със секторите на комуникациите, пътуванията и туризма, образованието, научните изследвания и т.н.

Творческите индустрии са не само иновативни сами по себе си, но те са важна движеща сила на иновациите в останалите индустрии. Подкрепата за включване на компании от творческия сектор в експериментални проекти често води до допълнителни иновации. Това е така, защото доставчиците на творчески услуги са склонни да помагат на компаниите да разработват по-пазарно насочени и ориентирани към клиента продукти и услуги.

Основните характеристики на КТИ, които ги правят незаменими за развитието на съвременните общества са следните:

- Основани са на изкуство и култура, а не на полезност
- Разчитат на креативността, създаването и съвместното създаване - това ги прави силно устойчиви на автоматизацията, а работните места, които съществуват в тези индустрии, вероятно ще преобладават при успоредна автоматизация в другите области на живота;
- Възникват под формата на специални партньорства между отделни творци – това прави творческото партньорство многостранно и високопродуктивно за нови идеи и произведения, но много уязвимо от организационна и икономическа гледна точка, тъй като преобладава работата, базирана на проекти;
- Разливат се в нови решения/иновации в други сектори на икономиката;
- Разчитат на работа в мрежа, споделяне и обединения (клъстери);
- Насърчават социалното сближаване и приобщаване, основани са на споделени ценности, нагласи, знания, вярвания и т.н.;
- Създават преживявания и индивидуална лична стойност и усещане за всеки потребител;
- Проникват във всички останали сектори на икономиката – с и без цифровизация;
- Те са най-пряко свързани с туризма (тъй като често генерират ядрото на туристическите продукти), развлеченията и образованието, но с напредването на Виртуалната реалност (VR) и Добавената реалност (AR), и Интернет на нещата, те се преплитат навсякъде;
- Очаква се да съдействат за решения към глобалните, регионалните и местните предизвикателства, пред които са изправени съвременните общества.

3 Цитирана литература:

Европейска комисия, Генерална дирекция „Вътрешен пазар, промишленост, предприемачество и МСП“, (2019 г.). *„Impulse paper on the role of cultural and creative sectors in innovating European industry“*, Служба за публикации.
<https://data.europa.eu/doi/10.2873/509380>

Европейски парламент (2019), Законодателна резолюция на Европейския парламент от 28 март 2019 г. относно предложението за регламент на Европейския парламент и на Съвета за създаване на програма „Творческа Европа“ (2021—2027 г.) и за отмяна на Регламент (ЕС) № 1295/2013 (COM(2018)0366 — C8-0237/2018 — 2018/0190(COD)),<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019AP0323&from=EN>

Tomczak, Paulina & Stachowiak, Krzysztof. (2015). Location Patterns and Location Factors in Cultural and Creative Industries. *Quaestiones Geographicae*. 34. 7-27.

ЮНЕСКО (2015). *Културни времена. Първата глобална карта на културните и творческите индустрии*.
https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/cultural_times_the_first_global_map_of_cultural_and_creative_industries.pdf

<https://slideplayer.com/slide/3463854/>